

ADUNĂRILE GENERALE ALE REGIONALEI „ASTRA BĂNĂȚEANĂ” (1937–1948)

Dumitru Tomoni*

Cuvinte cheie: *Regionala „Astra Bănățeană”, Banat, viața culturală bănățeană*
Mots-clés: *La Regionale «Astra Bănățeană», le Banat, la vie culturelle du Banat*

Continuând tradiția „Astrei” și Regionala Bănățeană s-a preocupat încă din primul an de activitate să-și organizeze adunările generale. Acestea se convoacă anual, iar în cazuri excepționale de mai multe ori pe an. Participau la aceste adunări toți membrii Regionalei, dar drept de vor decisiv aveau doar membrii fondatori, pe viață și activi confirmați în anul precedent și având cotizația achitată. Ceilalți membri – onorari, corespondenți și ajutători – aveau doar drept de vot consultativ. Locul adunării viitoare se stabilea în ultima adunare generală de către aceasta, iar data desfășurării era stabilită de către Comitetul Regionalei. Adunarea era convocată cu cel puțin 15 zile libere înaintea datei stabilite printr-un convocator publicat în presă.

Adunarea generală alegea pe o perioadă de cinci ani președintele și comitetul Regionalei din rândul președinților despărțămintelor județene și ai secțiilor Regionalei, stabilea programul de activitate, aproba execuția bugetară și bugetul pentru anul viitor, acorda premii și stipendii, hotăra primirea de noi membri corespondenți, numea membrii activi ai secțiilor etc.¹. După ținerea adunării, președintele Regionalei înainta Comitetului Central al „Astrei” raportul anual de activitate împreună cu procesul verbal al adunării generale. Hotărârile adunării erau trimise Comitetului Central al „Astrei”, iar cele ce depășeau interesele Regionalei se puteau plica numai după ce primeau aprobarea conducerii de la Sibiu.

Programul adunării generale se anunța cu cel puțin două săptămâni, prin publicarea lui în periodicele din Banat, iar ordinea de zi diferea în funcție

de problemele abordate. După modelul „Astrei”, seara de cunoștință era un prilej de reîntâlniri și discuții amiabile la cel mai important hotel din oraș. Programul primei zile începea prin participarea la serviciul religios. După oficierea serviciului religios urmează prima ședință deschisă de președintele Regionalei, care evidențiază momentele cele mai importante din activitatea acestei. Raportul de activitate este prezentat de secretarul Regionalei, fiind urmat de alegerea comisiilor de lucru pentru examinarea raportului general de activitate, aprobarea execuției financiare pe anul încheiat și a bugetului anului următor și pentru înscrierea de noi membri. În după-masa zilei se desfășura conductul etnografic și alegoric, care își propunea să înfățișeze bogățiile spirituale și materiale specifice zonei și concursul de coruri, fanfare și jocuri populare. Seara, se organiza un program artistic. A doua zi avea loc o ședință administrativă în care se citeau rapoartele comisiilor și se vota proiectul de buget².

Primele două adunări generale ale Regionalei, cea de la Oravița (26–27 iunie 1938) și Lugoj (24–25 iunie 1939) s-au desfășurat după acest program, fiind adevărate sărbători naționale pentru românii din aceste zone ale Banatului. Ele s-au bucurat de participarea unor personalități de seamă ale Banatului, de numeroase coruri și fanfare, dar și de un public entuziast. Datorită evenimentelor internaționale, adunările generale din 1940, 1941 și 1942 s-au desfășurat la Timișoara, în sala festivă a Liceului Comercial din Timișoara, având doar un caracter administrativ.

Adunarea generală de la Bocșa (27 iunie 1943), deși s-a desfășurat doar într-o zi, a reușit, prin numărul mare de participanți și manifestările

* Inspectoratul Școlar Județean Timiș, Bulevardul C.D. Loga, nr. 3, Timișoara, e-mail: dtomoni@yahoo.com.

¹ *Regulamentul intern pentru Regionala bănățeană a „Astrei”, Luceafărul*, (Timișoara), an III, nr. 3–4, martie-aprilie 1937, 119.

² Ilie Rusmir, *Îndemnuri pentru munca cercului cultural al „Astrei”*, Timișoara, Edit. „Astra Bănățeană”, 1944, 60–62.

cultural artistice organizate, să reprezinte o adevărată sărbătoare pentru sudul Banatului.

Adunarea generală de la Oravița (26–27 iunie 1938)

Dorința conducerii Regionalei de a-și ține prima adunare generală la Oravița, oraș cu puternice tradiții spirituale și în același timp reședință a despărțământului județean Caraș, a fost primită cu satisfacție de către reprezentanții despărțământului. În ședința comitetului despărțământului Caraș din 5 martie 1938, la propunerea protopopului Virgil Musta, s-a hotărât contactarea conducerii „Casinoului” din Oravița pentru ca sărbătorirea a 120 de ani de la înființarea „Casinoului” să se facă împreună cu adunările generale³. În aceeași ședință s-a desemnat un comitet de organizare format din Ilie Rusmir, V. Vărădean, Gheorghe Fara și A. Mălăescu și s-a propus un proiect de program, din care nu trebuiau să lipsească conductul etnografic și alegoric, concursul de coruri și fanfare și petrecerea cu dans. Pentru că răspunsul conducerii „Casinoului” a fost favorabil organizării simultane a celor două manifestări culturale, în ședința comitetului despărțământului din 7 mai 1938 s-a definitivat modul de organizare a conductului etnografic și alegoric, ce trebuia să prezinte bogățiile spirituale și materiale specifice Carașului⁴: o nuntă țărănească cu toate obiceiurile ei; un grup mare de copii, îmbrăcați în costumul național; un grup reprezentând sfințenia muncii și hărnicia țărăncii cărășene; războiul de țesut și cilimul (scoarța) cărășeană; o șezătoare; grupul absolvenților școlii țărănești organizate de „Astra”; un grup al cântăreților cărășeni, prezentarea satului Berliște, model de organizare culturală, socială, sanitară și economică, grupul țăranilor cărășeni inventatori; grupuri de săteni și sâtence înfățișând evoluția și specificul portului cărășan și jocurilor regionale din Valea Almăjului, Valea Bârzavei, Valea Carașului și Bufenii; prezentarea principalelor ocupații ale locuitorilor Carașului: exploatarea și prelucrarea bogățiilor subsolului, valorificarea lemnului, olăritului, creșterea vitelor și agricultura⁵.

Problema organizării Adunării generale a Regionalei „Astra Bănățeană” se discută și în adunarea generală a despărțământului Oravița din 15 mai 1938, hotărându-se și definitivarea programului⁶.

Potrivit acestuia, invitații se întâlneau sâmbătă, 25 iunie 1938, la restaurantul „Corona” din Oravița, unde va avea loc „seara de cunoștință”. Prima zi a adunării debuta cu oficierea serviciului religios, urmată de ședința festivă, conductul etnografic și alegoric, concursul de coruri și fanfare și se încheia cu o petrecere organizată în „Grădina de Tir”. În ziua a doua se prezentau darea de seamă asupra rapoartelor înaintate de conducerea Regionalei, proiectul de buget și o conferință susținută de Ilie Rusmir⁷.

Pentru buna organizare a adunării, conducerea despărțământului Caraș a lansat un apel de sprijinire a celei dintâi adunări organizate de Regionala „Astra Bănățeană”, la care „va lua parte întreg Banatul, în frunte cu prea sfințiile lor, episcopii Caransebeșului, Aradului și Lugojului”. Cu prilejul acestui eveniment atât de însemnat pentru cărășeni – se consemna în apel – se vor organiza mari manifestări de afirmare a originalității noastre regionale și specificului nostru spiritual. În cadrul sărbătoresc al acestor manifestări, se va alcătui și un conduct alegoric și etnografic, care va înfățișa tot ceea ce are Carașul mai caracteristic și specific sub raportul bogățiilor sale materiale și a darurilor sale sufletești⁸.

În zilele de 26–27 iunie 1938 „Oravița, orașul de veche tradiție culturală românească a luat o înfățișare de sărbătoare, dovedind încă o dată pulsația sufletului românesc al ținutului Caraș spre orizonturi de lumină⁹. În ciuda faptului că cei peste cinci mii de participanți „la acest mare praznic al sufletului românesc”¹⁰ nu au fost convocați de autorități, „nu li s-au pus trenuri gratuite la îndemână, nu i-au chemat politicienii atât de darnici în promisiuni”, ei au venit în număr așa de mare pentru că „așa le-au poruncit sufletele lor de români în care s-au trezit conștiințele de altădată, când <Astra> îi chema” pentru a sublinia „virtuțile neamului românesc”¹¹.

Prima zi a adunării a început prin participarea la serviciul religios oficiat atât la Biserica Ortodoxă cât și la cea Greco-Catolică de către episcopii Vasile al Caransebeșului și Ioan al Lugojului. După oficierea serviciului religios a început ședința festivă în sala „Casinoului” în prezența unui număr mare de intelectuali, dar și de țărani. „Această mulțime

⁷ *Ibidem*, f. 12.

⁸ *Ibidem*, f. 5.

⁹ Aspecte de la Adunarea Generală a Regionalei bănățene a „Astrei”. *Lucașfărul*, an. IV, seria a II-a, nr. 7–9, iulie-august, 1938, 36.

¹⁰ Serbările „Astrei” la Oravița. *Acțiunea*, an. V, nr. 25, din 8 iulie 1938.

¹¹ *Lucașfărul*, an. IV, seria a II-ea, nr. 7–8, iulie-august, 1938, 36.

³ Serviciul județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale, *Fond Astra, despărțământul județean Caraș*, dosar 21/1936–1947, f. 24–28, în continuare S.J.C.S.A.N.).

⁴ *Ibidem*, f. 28–29.

⁵ *Ibidem*

⁶ *Ibidem*, dosar 25/1938, f. 9.

– consemna revista <Luceafărul> – adunată numai din interes pentru promovarea culturii etnice românești în această parte de apus a României, oferea ochiului înțelegător de rosturi noi o impresionantă unitate. Preoții, în frunte cu prea sfinții episcopi, profesori, învățători numeroși, avocați, medici, ofițeri, ingineri, funcționari de tot felul, toți alături de țărani, au reconstituit, prin <Astra Bănățeană> o legătură sufletească ruptă la un moment dat prin sterpele frământări politice”¹². În cuvântul de deschidere a ședinței, președintele Regionalei, inspectorul școlar general Sabin Evuțianu, face o prezentare istorică a sudului Banatului, punctând o serie de realizări ce justifică mândria locurilor din această zonă: o școală montanică (1729), un gimnaziu (1793), o monetărie (1815), primul teatru zidit din România (1817), primul ziar bănățean (1818), prima cale ferată din România (1846) etc. Sudul Banatului s-a remarcat și prin activitatea unor mari personalități culturale și politice: Paul Iorgovici de la Vărădia, „poliglot, cunoscător a opt limbi, om de multă carte și apreciat pedagog bănățean”, Damaschin Bojincă din Gărlîște, profesor la Academia Mihăileană din Iași și ministru de justiție, profesorul și revoluționarul Eftimie Murgu, generalul Traian Doda, cărturarul Simion Magiunca, istoricul Ioan Sârbu etc.¹³. Pentru a desăvârși opera înaintașilor, Regionala bănățeană, „într-o supremă disciplină sufletească și solidaritate de sentimente” era chemată să unească toate forțele culturale ale Banatului. Cu acest mesaj, Evuțianu a deschis prima adunare generală a Regionalei. Mesaje asemănătoare, consemnate în cea mai mare parte în paginile revistei „Luceafărul”¹⁴, au transmis toți cei care au luat cuvântul: episcopul Caransebeșului, Vasile Lăzărescu, în numele Bisericii Ortodoxe Române, episcopul Lugojului, Ioan Bălan, în numele Bisericii Greco Catolice, inspectorul școlar Silvestru Cioflec, în numele Ministerului Educației Naționale, Sever Bocu, în numele „foștilor luptători naționali ai Banatului”, Petru Corneanu, în numele Frăției Ortodoxe Române, Ion Breazu, în numele Comitetului Central al „Astrei”, Ion Doboșan, în numele Institutului Social Banat-Crișana, Melentie Șora, în numele Asociației Scriitorilor Români din Banat „Altarul Cărții”, Ioachim Perian, în numele „Asociației corurilor și fanfarelor din Banat”, Ștefan Vlădescu, în numele Asociației presei din provincie, Cornel Mircea, în numele învățătorilor din județul Severin, Trandafir Lugojănel, în numele învățătorilor din județul

Caraș, protopopul Virgil Musta, în numele protopopiatului Oravița, Ilie Rusmir, în numele despărțământului Oravița, I. Țicu, în numele „Casinoului” Oravița etc.

După masa de prânz s-a desfășurat conductul etnografic și alegoric, ce-și propunea să prezinte bogățiile spirituale și materiale specifice Carașului. Manifestarea se dorea a fi „o icoană vie a pământului și sufletului cărașan, cuprinzând specificul industriei, agriculturii și zootehniei noastre, tăria credinței, iscusința jocurilor, frumusețea portului, farmecul cântecului precum și al tuturor celorlalte bogății specifice Carașului”¹⁵. Deschiderea conductului a făcut-o grupul de feciori călare, urmat de grupul copiilor încadrat de învățători. După copii a trecut un cor cântând „Imnul Astrei” și alte cântece populare din zona Carașului, apoi femei cu leagăne în spate, furca în brâu și traista pe umăr și bărbați cu coasele pe umăr, toți din Valea Almăjului. Prin fața miilor de participanți la această defilare au trecut zeci de care alegorice înfățișând obiceiurile, tradițiile și principalele ocupații și realizări. Se puteau vedea în aceste care pluguri, mașini agricole, cel dintâi tip de locomotivă construită la Reșița, diferite roți dințate etc.¹⁶. Prin această manifestare se înfățișa „individualitatea realității cărașene, vrednicia gospodărească a cărașanului, distincția lui sufletească și delicatețea inimii lui de iubitor de bine și frumos”¹⁷.

Programul primei zile a continuat cu un concurs de coruri și fanfare organizat în „Grădina de Tîr” la care au participat 25 de formații. Juriul format din profesorii Ioachim Perian, Nicolae Ursu, Aurel E. Peteanu și Vărădeanu a premiat corul bărbătesc din Ciacova și corurile din Bocșa română¹⁸. Seara s-a organizat o petrecere tradițională în cinstea participanților la adunare.

A doua ziua, în 27 iunie 1938 a avut loc ședința administrativă prezidată de președintele Sabin Evuțianu. Inginerul C. Cinghiță a prezentat raportul privind activitatea Regionalei din momentul înființării, raport ce evidențiază principalele direcții de activitate: susținerea de conferințe, organizarea de școli țărănești, editarea revistei „Luceafărul”, tipărirea unor lucrări a scriitorilor bănățeni etc. Continuarea acestor inițiative, diversificarea programului cultural și social, intensificarea legăturii cu celelalte asociații culturale din

¹² *Ibidem*, 37.

¹³ *Ibidem*, 51.

¹⁴ *Ibidem*, 56–68.

¹⁵ S.J.C.S.A.N., *Fond Astra, despărțământul județean Caraș*, dosar 25/1938, f. 5.

¹⁶ *Luceafărul*, an. IV, seria a II-a, nr. 7–8, iulie-august, 1938, p. 38.

¹⁷ S.J.C.S.A.N., *Fond Astra, despărțământul județean Caraș*, dosar 25/1938, f. 5.

¹⁸ *Reșița*, an. IV, nr. 25 din 10 iulie 1938.

Banat, au constituit principalele probleme ridicate de Romulus Boldea, Tiberiu Mitâr, Sever Bocu și C. Miu-Lerca. Directorul ziarului „Vestul” din Timișoara, C. Miu-Lerca a subliniat necesitatea strângerii legăturilor dintre Regionala bănățeană și celelalte asociații culturale din Banat și în special cu Asociația corurilor și fanfarelor române din Banat și Institutul Social Banat-Crișana. Adunarea s-a încheiat prin conferința președintelui despărțământului Caraș, profesorul Ilie Rusmir, intitulată „Organizarea și activitatea cercului cultural”¹⁹.

Comitetul Central al „Astrei” a considerat adunarea de la Oravița drept „cea mai frumoasă manifestare a Regionalei” de la înființare. „Ea a avut toate caracterele unei mari serbări a <Astrei>: mii de țărani în haine de sărbătoare, toți frunțașii intelectuali ai Banatului, în frunte cu cei doi arhieri de la Caransebeș și Lugoj; Banatul cu neîntrecutele lui podoabe a trecut, în acea zi însoțită, prin fața noastră”²⁰, consemna raportul Comitetului Central privind activitatea „Astrei” în anul 1937/1938.

Într-adevăr, prima adunare generală organizată de Regionala „Astra Bănățeană” a fost o reușită, reînviind atmosfera de sărbătoare specifică adunările generale ale „Astrei”.

Adunarea generală de la Lugoj (24–25 iunie 1939)

Cea de-a doua adunare generală a Regionalei bănățene a avut loc la Lugoj, în zilele de 24 și 25 iunie 1939. Pentru organizarea adunării s-a constituit un comitete local condus de Aurel E. Peteanu, președintele despărțământului județean Severin din care făceau parte reprezentanții tuturor școlilor și societăților culturale din Lugoj²¹. Prezentând programul manifestărilor și febra pregătirilor, gazeta locală „Răsunetul” consemna: vechea vatră de lumină românească a Banatului, care din 1896 n-a mai avut fericirea să ocrotească la sânul ei iubitor venerabilă <Astra>, se străduiește să concentreze, într-o armonie desăvârșită de cugete și simțăminte, pe lângă înalții reprezentanți ai guvernului și clerului nostru ortodox și unit, ai autorităților civile și militare și ai tuturor societăților culturale, muzicale, industriale și comerciale, tot ceea ce energia și spiritul românesc de pretutindeni are mai bun și mai select”²².

În dimineața zilei de 24 iunie 1939, Lugojul era în sărbătoare: „Zi senină de vară. Pâlcuri albe

de țărani și țărănci, în pitorescul costum național, împodobeau străzile curate ale orașului pavozat cu drapele naționale. În adierea înmiresmată, tricolorul fâlfâia triumfător. Fețele tuturor erau luminate de o sărbătorească bucurie”, consemna revista „Luceafărul”²³. Mulțimea țăranilor coriști și frumusețea costumelor populare au atras atenția și corespondentului gazetei „Luminătorul”: „Orașul frumos împodobit cu frunze de stejar și flamuri tricolore a fost împânzit de mii de săteni în minunate costume bănățene, membri ai corurilor și fanfarelor, care au făcut fala acestei regiuni”²⁴. Delegații s-au întâlnit în curtea Liceului „Coriolan Brediceanu”, de unde, împreună cu preoții și învățătorii s-au îndreptat spre cele două biserici. La biserica ortodoxă serviciul religios a fost oficiat de către episcopul Caransebeșului, Vasile Lăzărescu, iar răspunsurile liturgice au fost date de corul „Vidu”, condus de învățătorul Gheorghe Onae. La biserica greco-catolică serviciul religios l-a oficiat episcopul Lugojului, Ion Bălan, iar răspunsurile liturgice le-a dat corul „Lira”, dirijat de profesorul Ioan Băcău²⁵.

După oficierea serviciului religios a urmat deschiderea adunării generale în sala Teatrului „Traian Grozăvescu”, în prezența unor personalități apreciate în Banat: episcopii Vasile Lăzărescu și Ioan Bălan, rezidentul regal Alexandru Marta, prefectul județului Severin, Panait Boitan, prefectul județului Caraș, Pavel Seracin, primarul municipiului Timișoara, Emil Țieranu, primarul Lugojului, Ionel Dobrin, Sabin Evuțianu, Caius și Tiberiu Brediceanu, Ioachim Miloia, Traian Topliceanu, Cornel Corneanu, Aurel Cosma, Aurel E. Peteanu, Constantin Nedelcu, Ioachim Perian, Virgil Simonescu, Pavel Jumanca, Iancu Călțun, Romulus Boldea, Nicolae Brânzeu, Traian Cibian etc.²⁶.

Deschizând adunarea, președintele Sabin Evuțianu a făcut un istoric al asociației, oprindu-se asupra obiectivelor și inițiativelor culturale și sociale și a rațiunilor care au stat la baza constituirii Regionalei bănățene. „Regionala bănățeană a Astrei – opina vorbitorul – a luat ființă dintr-o dorință de destindere, de solidarizare și de sinceră colaborare a energiilor creatoare din acest colț de țară, pentru a putea reconstitui patrimoniul bănățean în forma sa cea mai curată și a-l integra astfel, cu cinste și cu vrednicie în patrimoniul neamului

¹⁹ *Luceafărul*, an. IV, seria a II-a, nr. 7–8, iulie-august 1938, 29.

²⁰ *Transilvania*, (Sibiu), an. LXIX, nr. 3–4, mai-august 1938, 158.

²¹ *Voința Banatului*, (Timișoara), an. XIX, nr. 24, din 18 iunie 1939.

²² *Răsunetul*, (Lugoj), an. XVIII, nr. 23, din 4 iunie 1939.

²³ Adunarea Generală a Astrei Bănățene. *Luceafărul*, an. V, seria a II-a, nr. 7–9, iulie-septembrie 1939, 74.

²⁴ *Luminătorul*, (Timișoara), an. I, nr. 26, din 2 iulie 1939.

²⁵ *Luceafărul*, an. V, seria a II-a, nr. 7–9, iulie-septembrie 1939, 74–75.

²⁶ *Răsunetul*, an. XVIII, nr. 27 din 2 iulie 1939, vezi și *Acțiunea*, (Lugoj), an. VI, nr. 26, din 2 iulie 1939, *Cuvântul satelor*, (Timișoara), an. XIII, nr. 26, din 9 iulie 1939.

românesc²⁷. Evuțianu a simțit nevoia de a omagia personalitățile bănățene născute în Lugoj, ce au avut un rol important atât în susținerea mișcării naționale române cât și în promovarea specificului bănățean. „Dacă Timișoara este capitale provinciei, Lugojul este sufletul ei”, afirma Evuțianu în cuvântul inaugural, dovedind că era „un bun cunoscător al trecutului și ceea ce s-ar putea numi geografia spirituală a Banatului”²⁸. Prioritățile Regionalei continuau să fie deschiderea de cursuri și școli țărănești, susținerea teatrului românesc, încurajarea creatorilor bănățeni. Discursuri au rostit și episcopii Vasile Lăzărescu și Ioan Bălan, protopopul ortodox al Lipovei, Traian Cibian, prefectul Panait Boitan, senatorul Tiberiu Brediceanu, profesorii Constantin Nedelcu, Ioachim Perian și Aurel E. Peteanu. Primarul Ionel Dobrin a transmis bucuria lugojenilor de a organiza, după 43 de ani de la prima adunare generală a „Astrei” în Banat o altă manifestare culturală reprezentativă²⁹. S-au citit și telegrame de felicitare adresate regelui Carol al II-lea, primului ministru, Armand Călinescu, ministrului Educației Naționale, Petre Andrei și președintelui „Astrei”, Iuliu Moldovan.

În continuarea programului, participanții la adunare au vizitat expoziția organizată în sala de gimnastică a Liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj și în mai multe săli de clasă. Expoziția cuprindea lucrări reprezentative ale unor cunoscuți scriitori și publiciști bănățeni. Aurel C. Popovici, Ion Popovici-Bănățeanul, Victor Vlad Delamarina, Grigore Bugarin, Aurel E. Peteanu, Mia Cerna, George Popovici, George Gârda, Lucian Costin etc.. Alături de lucrările acestor scriitori erau expuse mai multe numere din revistele bănățene „Semenicul”, „Luceafărul” și „Fruncea”. Expoziția organizată de Camera Agricolă Severin și prezentată de Mia Cerna cuprindea și documente vechi, țesături și cusături originale, produse ale agricultorilor, meseriașilor și comercianților bănățeni și în special lugojeni³⁰.

După masa comună, servită în restaurantul „Dacia” a urmat conductul etnografic și de care alegoric „care a oglindit minunat toată bogăția, tot pitorescul și specificul bănățean”³¹. Prin eforturile „preoților, învățătorilor și notarilor de la sate, după directivele date de pretorii plaselor,

în frunte cu inimosul pretor dl. Bujor Barbu, au defilat prin fața tribunei înalților oaspeți și a oficialităților, precum și a unei numeroase mulțimi, orașeni, săteni și sătence de prin unele sate din județul nostru, coruri și fanfare în frumosul lor port țărănesc, prezentând și unele obiceiuri tradiționale de pe la nunțile lor”³². Cortegiul a trecut prin fața tribunei oficiale, situată în piața Unirii, unde se aflau conducătorii regionalei, episcopii ortodocși și greco-catolici, rezidentul regal, șefii autorităților locale și alte personalități locale. După muzica militară a urmat defilarea reprezentanților localităților: Bătești, Gruni, Sălha, Obreja, Borlova, Iablanița, Satu Mic, Cliciova, Boldur, Târgoviște, Susani, Sintești, Făget și Coștei. Atât comuna Cliciova cât și Coștei au prezentat câte o nuntă țărănească, cu obiceiuri străvechi și dansuri naționale specifice acestui ceremonial. Industria lugojeană a fost reprezentată prin carul alegoric al fabricii „Textila”, iar tehnica agricolă de Școala de agricultură din Lugoj. Gimnaziul de fete din Lugoj a prezentat tablouri ce evidențiau cele mai semnificative momente din istoria românilor, de la răscoala lui Horea și până la Unire. Ultimul car alegoric, reprezentând o nuntă țărănească a fost prezentat de comuna Birchiș, atrăgând în mod special atenția prin frumusețea portului românesc din nordul județului Severin. După defilarea carelor alegorice, tinerii din mai multe comune au executat dansuri populare tradiționale și exerciții de gimnastică ritmică³³.

Seara, în sala Teatrului „Traian Grozăvescu” s-a desfășurat serbarea corurilor și dansurilor vechi din Banat. Au urmat corurile: „Lira” din Lugoj, dirijat de profesorul Ion Bacău, cu „Imnul Astrei” și „Imnul Transilvaniei”, „Progresul” din Lugoj, dirijat de Ion Lăzărescu cu „Marșul Libertății” și „Banatul”, „Doina” din Făget, dirijat de învățătorul Axente Brașovan, „Corul bărbătesc” din Gruni, dirijat de țăranul Dimitrie Moise, „Corul țăranilor” din Târgoviște, dirijat de țăranii Gheorghe Căteănescu și Dimitrie Sârbu, „Corul țăranilor” din Târgoviște, dirijat de țăranul Laichici, „Corul mixt” din Susani, dirijat de țăranul Iosif Berzovan, „Corul mixt” din Sălha, dirijat de țăranul Cornel Pau, „Corul mixt” din Lugojel, dirijat de țăranul Lazăr Vântu, „Corul mixt” și „Fanfara plugarilor” din Sintești, dirijate de țăranul Vasile Lăzărescu.

Programul artistic a fost încheiat de echipele de dansatori din Birchiș, Coștei, Lugoj, Obreja, Iablanița și Borlova, sub coregrafia prim-pretorului Bujor Barbu. Îmbrăcați în originale costume

²⁷ *Luceafărul*, an. V, seria a II-a, nr. 7–9, iulie-septembrie 1939, 81.

²⁸ *Transilvania*, an. LXX, nr. 3, mai-iunie, 1939, 179.

²⁹ *Ibidem*, 80–92.

³⁰ *Răsunetul*, an. XVIII, nr. 23, din 4 iunie 1939, vezi și *Acțiunea*, an. VI, nr. 26, din 2 iulie 1939; *Luceafărul*, an. V, seria a II-a, nr. 7–9, iulie-septembrie 1939, 76.

³¹ *Acțiunea*, an. VI, nr. 26, din 2 iulie 1939.

³² *Răsunetul*, an. XVIII, nr. 27, din 2 iulie 1939.

³³ *Ibidem*, nr. 23, din 4 iunie 1939.

naționale, „dansatorii au încântat asistența prin executarea unor jocuri populare autentice: „Pe loc”, „Lugojana veche”, „Călușerul”, „Bătuta bănațeană”, „Brăul”, „De doi”, „Ardeleana” și „Poșovăicile”³⁴. Fascinat de evoluția dansatorilor, corespondentul revistei „Transilvania” consemna: „Birchișul, Coșteiul, Lugojul, dar mai ales Obreja, Iablanța și Borlova au dansat cu atâta gust și pasiune vechile jocuri bănațenești, încât aveam impresia că asistăm la un concurs internațional, pregătit luni de zile. Și ce mândrețe de flăcăi și fete sprintene!”³⁵.

A doua zi, în sala Teatrului „Traian Grozăvescu” s-a ținut ședința administrativă a Regionalei bănațene, condusă de președintele Sabin Evuțianu. S-au discutat rapoartele privind activitatea Regionalei în anul 1938/1939, rapoarte publicate integral în revista „Luceafărul” și s-a aprobat programul de activitate și bugetul anului următor. După încheierea ședinței, participanții la adunare au asistat la dezvelirea monumentului de comemorare a luptelor dintre daci și romani, ridicat în comuna Tapia.

Cea de-a doua adunare generală a Regionalei bănațene, prin varietatea programului și numărului mare al participanților, a reprezentat un moment important în activitatea Regionalei, fiind, în același timp și o adevărată sărbătoare culturală pentru capitala spirituală a Banatului.

Adunarea generală de la Timișoara (7 iulie 1940)

Desfășurată într-o perioadă frământată datorită evenimentelor interne și internaționale – pierderea Basarabiei și Bucovinei de Nord și declanșarea celui de-al doilea război mondial – Adunarea s-a organizat fără fastul de altădată, având un caracter administrativ.

Deși inițial s-a dorit ținerea adunării în Ciacova și organizarea unor atractive manifestări culturale artistice, evenimentele interne au făcut să se abandoneze acest proiect. Adunarea s-a organizat în sala festivă a Liceului Comercial din Timișoara, în prezența președinților despărțămintelor și a altor intelectuali din oraș, în frunte cu rezidentul regal Alexandru Marta³⁶.

În cuvântul de deschidere, președintele Sabin Evuțianu a precizat scopul acesteia: de a verifica activitatea și gestiunea Regionalei în anul expirat și a aproba programul de activitate și bugetul anului în curs. Cu o emoție evidentă vorbește atât

de pierderea Basarabiei și Bucovinei de Nord, cât și de pierderea suferită de Regională prin moartea prematură a eruditului cărturar, Ioachim Miloia, director al Muzeului Banatului și Arhivelor Banatului, istoric și critic de artă, pictor, arheolog și publicist³⁷.

Raportul de activitate prezentat de Traian Topliceanu a evidențiat rolul Regionalei în predarea programului Serviciului Social și în organizarea școlilor țărănești și stagiunilor teatrale. În același timp s-a subliniat consistentul efort financiar depus pentru editarea cotidianului „Dacia” în 7000 de exemplare, gazetei „Luminătorul” în 10 000 de exemplare, revistei culturale „Luceafărul” și a editurii „Astra Bănățeană”. Banii obținuți în urma susținerii a peste 1000 de conferințe și șezători culturale au fost depuși în Fondul de Înzestrare a Armatei³⁸.

După propunerile și interpelările făcute de Ilie Gropșianu, Coriolan Balta, Ilie Rusmir, Ion Pleșa etc. și răspunsurile date de Sabin Evuțianu, a urmat discursul de închidere a adunării, rostit de Alexandru Marta. Rezidentul regal „a lăudat frumoasa activitate desfășurată de <Astra Bănățeană>, în aceste vremuri de grele încercări pentru toată Europa, deci și pentru neamul nostru”³⁹. Vorbind despre colaborarea intelectualilor care editează publicațiile Regionalei, Evuțianu a făcut un apel la unitate, „chemându-i să contribuie cu lumina minții lor, la luminarea minții poporului”.

Criza internă și internațională prin care trecea România în vara anului 1940 și-a pus amprenta și asupra adunării de la Timișoara, limitând-o doar la o întâlnire a conducătorilor Regionalei și despărțămintelor pentru a discuta numai probleme de ordin administrativ.

Adunarea generală de la Timișoara (19 octombrie 1941)

Chiar și în condițiile dificile ale participării României la război, când „Astra” și-a sistat aproape întreaga activitate, Regionala bănațeană a reușit să-și țină adunarea generală în 19 octombrie 1941.

Organizată în sala festivă a Liceului Comercial din Timișoara, adunarea s-a mărginit doar la probleme administrative. Pe lângă conducerea Regionalei au mai participat la această adunare și episcopul ortodox Vasile Lăzărescu, Antoniu Mocioni, prefectul Alexandru Nasta, primarul

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Transilvania*, an. LXX, nr. 3, mai-iunie 1939, 181.

³⁶ Adunarea Generală a Astei Bănățene. *Dacia*, (Timișoara), an. II, nr. 151, din 10 iulie 1940.

³⁷ Mircea Miloia, Aurel Turcuș, Gheorghe Mudura, Nicolae Săcară, *Un erudit cărturar Ioachim Miloia*, (1897–1940), Timișoara, Edit. Mirton, 1997, 7–117.

³⁸ *Dacia*, an. II, nr. 151, din 10 iulie 1940; vezi și *Luminătorul*, an. II, nr. 27 din 14 iulie 1940.

³⁹ *Ibidem*.

Eugen Pop, inspectorul școlar Silvestru Cioflec, Ilie Gropșianu, Nicolae Jucu, Vichente Ardeleanu, Ilie Rusmir, Nicolae Ilieșiu, Nicolae Peia etc.⁴⁰.

În cuvântul de deschidere a adunării, președintele Sabin Evuțianu a precizat caracterul administrativ și a transmis un mesaj de solidaritate și prețuire armatei române pentru spiritul de jertfă și vitejia dovedită pe câmpul de luptă. A urmat prezentarea unui scurt raport de activitate a Regionalei de către secretarul Nicolae Jucu. Potrivit acestui raport, în ciuda condițiilor grele de activitate conducerea regionalei a reușit să continue editarea revistei „Luceafărul”, a gazetei sătești „Luminătorul”, a cotidianului „Dacia” și să publice două lucrări în editura proprie. În același timp s-au răpândit mii de broșuri de propagandă, s-au ținut conferințe, s-a menținut legătura cu românii din Iugoslavia, iar după intrarea României în război s-au făcut donații în cărți, alimente și haine atât soldaților de pe front cât și celor aflați în spitalele militare. După raportul privind activitatea social-economică a urmat cel financiar prezentat de către Ștefan Gherman, ambele fiind verificate de către două comisii și votate în unanimitate⁴¹.

Deși adunarea trebuia să aleagă o nouă conducere a Regionalei, această problemă s-a amânat până când „Astra” de la Sibiu își va putea ține adunarea generală care să aleagă noul comitet central.

La propunerea lui Ilie Gropșianu, adunarea a hotărât să sărbătorească 100 de ani de la nașterea lui Alexandru Mocioni, figură emblematică a mișcării naționale românești din Banat și Transilvania, fost președinte de onoare a „Astrei”. În același timp, conducerea Regionalei a hotărât să contribuie, în limita posibilităților, la programul cultural și social.

Desfășurată la scurt timp după intrarea României în război, adunarea generală din 19 octombrie 1941 s-a limitat la audierea rapoartelor de activitate și la adoptarea programului de activitate pentru anul în curs.

Adunarea generală de la Timișoara (1 octombrie 1942)

Datorită consecințelor războiului și în anul 1942 Regionala bănățeană a fost obligată să-și țină adunarea generală tot în Timișoara. Și de această dată adunarea s-a ținut în sala de ședințe a Liceului Comercial din Timișoara și a avut un caracter pur administrativ. Au participat la această adunare o parte dintre conducătorii Regionalei

și ai despărțămintelor, dar și alți intelectuali: Sabin Evuțianu, Nicolae Jucu, Alexandru Marta, Nicolae Ilieșiu, Ilie Rusmir, Iancu Călțun, Aurel Cosma, Coriolan Băran, Iuliu Coste, Vichente Ardeleanu, Cornel Grofșoreanu, Ilie Gropșianu, Pompiliu Ciobanu etc.⁴²

În cuvântul de deschidere, președintele Sabin Evuțianu a arătat greutățile cu care se confruntă Regionala datorită consecințelor războiului și a adus un pios omagiu eroilor căzuți pe câmpul de luptă.

După discutarea raportului privind activitatea Regionalei în cursul anului 1941/1942 și citirea, verificarea și aprobarea execuției bugetare și a bugetului pe anul în curs s-a dezbătut adresa Ministerului Propagandei Naționale, prin care se aducea „mulțumire și recunoștință Regionalei bănățene” și se solicita renunțarea la patronajul Regionalei asupra cotidianului „Dacia”. La propunerea lui I. Doboșan, susținută și de Alexandru Marta, adunarea a decis ca ziarul „Dacia” să nu mai apară sub egida „Astrei”⁴³.

Adunarea a hotărât, la propunerea președintelui Evuțianu, cooptarea în comitetul de conducere a noi membri, în cea mai mare parte profesori universitari refugiați din Cluj în Timișoara: Mihai Șerban, Victor Stanciu, Alexandru Borza, Emil Pop, Augustin Cosma, Atanasie Popa și Aurel Baci. Noul comitet s-a întrunit imediat după terminarea adunării într-o ședință administrativă adoptând mai multe hotărâri: acceptarea demisiei secretarului Nicolae Jucu, desemnarea vicepreședinților Nicolae Buteanu pentru controlul și organizarea despărțămintelor și a lui Aurel Cosma pentru îndrumarea revistei „Luceafărul”, instituirea unei comisii pentru examinarea ofertei lui Vichente Ardeleanu privind administrarea și redactarea revistei „Luceafărul”.

Desfășurată în aceeași notă de sobrietate, ultima adunare generală organizată de Regionala bănățeană în Timișoara s-a limitat doar la rezolvarea unor probleme administrative.

Adunarea generală de la Bocșa Montană (27 iunie 1943)

Ultima adunare generală a Regionalei bănățene s-a desfășurat în pitoreasca localitate Bocșa Montană, în 27 iunie 1943, într-o atmosferă de sărbătoare, descrisă de cotidianul „Dacia”: „Din toate părțile vine lume nenumărată la sărbătoarea Astrei Bănățene. Plugari din satele vecine îmbrăcați în pitorescul lor costum național cu nuanțele variate ale fiecărei comune, împodobesc

⁴⁰ Adunarea generală a „Astrei Bănățene”. *Dacia*, an. III, nr. 204, din 21 octombrie 1941.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Dacia*, an. IV, nr. 246, din 5 noiembrie 1942.

⁴³ *Luceafărul*, an. VIII, 1942, 176.

localitatea aceasta, așezată de Dumnezeu într-o regiune binecuvântată cu toate darurile: frumusețe naturală deosebită, valoare turistică și climaterică excepțională”⁴⁴.

Din Timișoara au sosit cu trenul Sabin Evuțianu, președintele Regionalei bănățene, inspectorul școlar Silvestru Cioflec, profesorul universitar Victor Stanciu cu 60 de studenți, profesorul Vasile Mihoc, directorul Liceului „Constantin Diaconovici Loga” cu 50 de elevi ai acestui liceu, Traian Topliceanu, Ștefan Gherman, Iancu Călțun, Nicolae Roșu, Nicolae Ilieșiu, Patrichie Râmneanțu, Nicolae Grivu etc. Oaspeții au fost întâmpinați de pretorul Gheorghe Stoianovici, președintele despărțământului Bocșa, protopopii Emil Sasu și Nicolae Iorgovan, doctorul Cornel Dăneț, președintele „Crucii Roșii”, primarul Coriolan Roșcobaș și alte oficialități locale⁴⁵. Corurile „Mihail Gașpar” și „Doina” din Bocșa Montană și fanfara Uzinelor și Domeniilor Reșița au întregit atmosfera de sărbătoare și au însoțit asistența spre biserica ortodoxă din localitate. În timpul serviciului religios oficiat de un sobor de 11 preoți a sosit și episcopul Timișoarei, Vasile Lăzărescu.

După oficierea serviciului religios s-a desfășurat în curtea bisericii, adunarea generală a Regionalei bănățene. Cuvântul de deschidere a fost rostit de către Sabin Evuțianu în fața unei asistențe numeroase în frunte cu episcopul Vasile Lăzărescu, canonicul Nicolae Brânzeu, prefectul Teodor Teodorian, Grigore Bugarin, reprezentantul Asociației scriitorilor români din Banat, Aurel E. Peteanu, Cornel Corneanu, Ștefan Gherman, Traian Topliceanu etc. Mesajul de salut din partea bisericii ortodoxe a fost rostit de episcopul Vasile Lăzărescu, care a mulțumit conducerii Regionalei pentru atenția acordată bisericii; „fixând adunarea generală în ziua când se dezvelește bustul unui vrednic reprezentant al altarului, aducând prin aceasta o cinste bisericii”. Alte mesaje au fost rostite de Nicolae Brânzeu, Teodor Teodorian, Victor Stanciu, Silvestru Cioflec, Grigore Bugarin și Cornel Cinghiță. Raportul privind activitatea Regionalei în anul 1942/1943 și execuția bugetară, programul și proiectul de buget pentru anul 1943/1944 au fost prezentate de Traian Topliceanu.

Conform programului stabilit, a urmat dezvelirea bustului fostului protopop Mihail Gașpar. În fața a peste 2000 de participanți, Cornel Corneanu, președintele despărțământului Caransebeș a rostit conferința comemorativă scoțând în relief personalitatea scriitorului, gazetarului, militantului

național și preotului Mihail Gașpar⁴⁶. Cuvinte elogioase au mai rostit și Victor Stanciu, în numele Universității Cluj, Aurel E. Peteanu, în numele orașului Lugoj, Victor Ioviția, în numele județului Severin, Octavian Furlugeanu, în numele cercului bănățenilor din București, Grigore Bugarin, în numele Asociației scriitorilor români din Banat, Mihai Velceleanu, în numele Federației presei din provincie, Nicolae Peia, în numele comunei Șoșdea, Cornel Dăneț, președintele comitetului de inițiativă pentru ridicarea monumentului și protopopul Nicolae Iorgovan⁴⁷.

După masa de prânz, s-a desfășurat concursul de coruri, port și dans național, în fața unei tribune amenajate pe arena sportivă din Bocșa Montană. Atmosfera de sărbătoare și emulație este consemnată de cotidianul „Dacia”: „Pălcuri de țărani, în frunte cu preoții, învățătorii și intelectualii ceilalți din sate, adunați în jurul steagului falnic al corurilor lor, tineretului universitar din Timișoara, în frunte cu profesorii delegați, elevii Liceului „Diaconovici Loga”, tinerii premilitari și extrașcolari, organizațiile „Muncă și lumină” a satelor din Bocșa Montană, dau aspectul unei impozante manifestări a solidarității tuturor generațiilor în jurul Astei Bănățene”⁴⁸. Au defilat prin fața tribunei corurile din Reșița, Oravița, Bocșa Română, Bocșa-Vasiova, Forotic, Ocna de Fier și Ramna; fanfara Uzinelor și Domeniilor Reșița și fanfara din Valea-Pai, echipele de jocuri populare din Forotic, Biniș, Văliug, Vasiova și Călnic; cercurile culturale din Călnic, Biniș, Bocșa Română, Berzovia, Ezeriș, Doclin, Ramna, Surducu Mare, Valea-Pai, Bărbosu, Dulău și Vermeș; elevii școlilor primare din zonă, cursanții școlilor țărănești etc. După intonarea „Imnului regal” s-au prezentat exerciții de gimnastică de către premilitari, după care a urmat concursul de jocuri, cântece și port popular. Un juriu format din profesorii Filaret Barbu și Lighezan, compozitorul Zeno-Vancea și scriitorii Virgil Birou, Mia Marian Jaleș, Grigore Bugarin și Bujor Barbu a premiat cele mai bune formații. Premiul I a fost acordat corului „Astra” din Bocșa Română și corului din Vasiova. Corurile „Muncă și lumină” din Bocșa Montană și Reșița și corul plugarilor din Reșița au obținut premiul II, iar corurile din Ramna, Ocna de Fier și Forotic, premiul III. Premiul de onoare a fost acordat corului „Mihail Gașpar” din Bocșa Montană,

⁴⁶ *Revista Banatului*, (Timișoara), an. IX, nr. 7–9, 1943, 1–20.

⁴⁷ *Dacia*, an. V, nr. 143 din 1 iulie 1943; vezi și *Cuvântul satelor*, an. XVII, nr. 26 din 4 iulie 1943.

⁴⁸ *Dacia*, an. V, nr. 143, din 1 iulie 1943.

⁴⁴ *Dacia*, an. V, nr. 143, din iulie 1943.

⁴⁵ *Ibidem*.

iar mențiuni formațiilor de dansuri din Călnic, Forotic, Văliug, Biniș și Vasiova. Au mai fost premiate și costumele populare din comunele Călnic, Forotic și Văliug⁴⁹.

Seara s-a organizat o șezătoare literar artistică de către Asociația scriitorilor români din Banat și un program artistic cu participarea Teatrului Național Timișoara.

Spre deosebire de celelalte adunări generale ale Regionalei bănățene organizate în anii războiului, adunarea de la Bocșa Montană a depășit caracterul pur administrativ, reușind, prin numărul mare de participanți și manifestările cultural-artistice organizate, să reprezinte o sărbătoare pentru sudul Banatului și să reînvie atmosfera adunărilor organizate înaintea intrării României în război. Din păcate, datorită evoluției evenimentelor politice va fi și ultima adunare generală a Regionalei bănățene.

LES RÉUNIONS GÉNÉRALES DE LA RÉGIONALE „ASTRA BĂNĂȚEANĂ”

(1937–1948)

(Résumé)

En continuant la tradition de l'Association «Astra», la Régionale «Astra Bănățeană» a été intéressée par l'organisation des réunions générales. Celles-ci ont été convoquées chaque année et, exceptionnellement, plusieurs fois par an. Tous les membres de la Régionale y participaient mais seulement les membres fondateurs, pour toute leur vie et les membres actifs confirmés l'année précédente, ayant la cotisation payée, avaient le droit de vote décisif. Les autres membres-honorifiques, correspondants et suppléants, avaient seulement le droit de vote consultatif. Le lieu de la réunion suivante était précisé par la dernière réunion générale et la date était établie par le Comité de la Régionale. La réunion était convoquée 15 jours libres avant la date établie par une convocation publiée dans la presse.

La réunion générale choisissait pour une période de 5 ans le Comité et le président de la Régionale parmi les présidents des séparations départementales et des sections de la Régionale, établissait le programme d'activité, approuvait l'exécution budgétaire et le budget pour l'année suivante, accordait des prix et des subventions, décidait

l'admission de nouveaux membres correspondants, nommait les membres actifs des sections etc. Les décisions de la réunion étaient envoyées au Comité Central de l'Astra, mais celles qui dépassaient les intérêts de la Régionale pouvaient être appliquées après avoir obtenu l'approbation du commandement de Sibiu.

Le programme de la réunion générale était annoncé au moins deux semaines auparavant par sa publication dans les périodiques du Banat et l'ordre du jour était différent en fonction des problèmes abordés. Selon le modèle de l'Astra, la veille était l'occasion de se rencontrer à l'hôtel le plus important de la ville et de discuter sans réserve. Le programme du premier jour commençait par la participation au service religieux. Après la messe, il y avait la première séance ouverte par le président de la Régionale qui mettait en évidence les moments les plus importants de l'activité. Le rapport d'activité est présenté par le secrétaire de la Régionale, étant suivi par l'élection des commissions de travail dont le rôle est celui d'examiner le rapport général d'activité, la passation de l'exécution financière pour l'année précédente et du budget de l'année suivante et l'inscription de nouveaux membres. L'après-midi, on présentait la partie ethnographique et allégorique, qui se proposait de mettre en évidence la richesse spirituelle et matérielle spécifique à la région et le concours de cœurs, fanfares et danses populaires. Le soir, on organisait un programme artistique. Le lendemain, il y avait une séance administrative où on lisait les rapports des commissions et on votait les prévisions du budget.

Les deux premières réunions générales de la Régionale, celle d'Oravița (les 26–27 juin 1938) et de Lugoj (les 24–25 juin 1939) ont été faites selon ce programme, étant de vraies fêtes nationales pour les Roumains de ces zones du Banat. Beaucoup de personnalités importantes du Banat, de nombreux cœurs et fanfares, un public enthousiaste aussi y ont participé. Grâce aux événements internationaux, les réunions générales de 1940, 1941 et 1942 ont été organisées à Timișoara dans la salle de fêtes du Lycée Commercial de Timișoara, ayant un caractère strictement administratif.

La réunion générale de Bocșa (le 27 juin 1943), bien qu'elle ait été faite dans une seule journée, a réussi, par le grand nombre de participants et par les manifestations culturelles et artistiques organisées, à représenter une vraie fête pour le sud du Banat. Malheureusement, à cause de l'évolution des événements politiques, celle-ci sera la dernière réunion générale de la Régionale du Banat.

⁴⁹ *Ibidem*.